

INTERAKTIV METODLAR YORDAMIDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA XORIJIY TIL
DARSLARIDA GAPIRISHNI O'RGATISH TAMOYILLARI

Ra'noxon Maxsudaliyeva Baxodir qizi

*NamDU, Lingvistika: Ingliz tili, 2-kurs magistr talabasi,
Davlatobod tumani, 90-sonli maktab Ingliz tili fani o'qituvchisi.*

ranoxonmaxsudaliyeva@gmail.com

Izoh: *Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'lim berish har doim qiyin bo'lib, nutq qobiliyatlarini rivojlantirish nuqtai nazaridan yangi murakkab yondashuvlar va echimlarni talab qiladi. Maqolaning maqsadi interaktiv metodlarning nutqqa qanday ta'sir qilishini tahlil qilish va o'quvchilarni ravon gapirishga undashdir. Bunga erishish uchun o'quvchilarning hissiy va psixologik qiyinchiliklarini hisobga olish kerak. Shu nuqtai nazardan, interfaol usullar hayotiy ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim jarayonida qo'llashni yanada rivojlantirishni talab qiladi. O'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini oshirish, ularga psixologik to'siqni yengib o'tishga yordam berish uchun ta'lim-tarbiya jarayonining yangi namunasini ishlab chiqish zarur. Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilariga chet tili darslarida interfaol usullardan foydalangan holda nutq so'zlashga o'rgatish tamoyillari keltirilgan.*

Аннотация: *Обучение младших школьников всегда является сложной задачей и требует новых сложных подходов и решений в плане развития навыков говорения. В статье ставится цель проанализировать, как интерактивные методы влияют на устную речь и стимулируют беглость речи учащихся. Для этого необходимо учитывать эмоциональные и психологические трудности, которые испытывают учащиеся. В связи с этим интерактивные методы актуальны и нуждаются в дальнейшем развитии для применения в образовательном процессе. Для активизации речевых навыков учащихся, помощи им в преодолении психологического барьера необходимо разработать новую схему учебно-методического процесса. В статье представлены принципы обучения говорению учащихся начальных классов с помощью интерактивных методов на уроках иностранного языка.*

Annotation: *Teaching primary school pupils is always a challenge and requires new sophisticated approaches and solutions in terms of developing speaking skills. The article aims to analyse the ways interactive methods influence speaking and encourage pupils to speak fluently. To achieve it, emotional and psychological difficulties pupils experience are to be taken into consideration. In this respect, interactive methods are vital and need further development to be applied in educational process. To boost pupils' speaking skills, to help them overcome psychological barrier a new pattern of teaching-learning process needs to be worked out. The article presents the principles of teaching speaking to primary school pupils with the help of interactive methods in foreign language classes.*

Kalit so'zlar: *jarayon, gapirishni o'rgatish, so'zlovchi, chet tili, muloqot, ravonlik, aniqlik, lingvistik.*

Ключевые слова: *процесс, обучение говорению, диктор, иностранный язык, общение, беглость, точность, лингвистичность.*

Key words: *process, teaching to speak, speaker, foreign language, communication, fluency, accuracy, linguistic.*

Gapirish - samarali mahoratdir. Nazariy jihatdan, Grady (1996) ga ko'ra, bu aqliy jarayondir. Demak, so'zlovchi aqliy tushunchani qandaydir lingvistik shaklga, masalan, so'z, ibora va gaplarni tinglovchiga yetkazishda qo'llaydigan psixologik jarayondir. Demak, nutq ishlab chiqarish so'zlovchilar o'zlarining aqliy tushunchalarini kommunikativ o'zaro ta'sirda tinglovchilarga xabar yetkazish uchun og'zaki nutqqa aylantiradigan jarayondir.⁵⁹

Chet tillari sinflarida nutqni o'rgatish uchun maqbul sharoitlar bo'yicha so'nggi paytlarda olib borilgan ishlar ta'lim psixolingvistikasi yoki kognitiv va ijtimoiy psixologiyaga asoslangan. Til pedagogikasi uchun nazariy konstruksiyalar asosan ikkinchi tilni o'zlashtirishning markaziy tushunchalari bilan ta'minlangan empirik tadqiqotlardan olingan: kommunikativ kompetentsiya (Canale va Swain 1980); tushunarli kiritish (Krashen 1985), kelishilgan o'zaro ta'sir (Ellis 1990, Gass and Varonis 1994, Long 1983, Pica va boshq. 1989), kiritishni qayta ishlash (VanPatten va Cadierno 1993), rivojlanish ketma-ketliklari va yo'nalishlari (1981) va aloqa strategiyalari (Faerch va Kasper 1983). Bunday konstruksiyalar ikkinchi va chet tillarini o'qitish bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlash dasturlarida keng o'rgatiladi va og'zaki tilni o'qitish amaliyotiga aniq mos keladi.⁶⁰

Ko'pgina o'quvchilar tilda gapirish qobiliyatini tilni bilish bilan tenglashtiradi va shuning uchun tilni o'rganishni tilda gapirishni o'rganish deb biladi yoki Nunan (1991) yozganidek, "muvaffaqiyat suhbatni amalga oshirish qobiliyati bilan o'lchanadi. (maqsadli) til." Shuning uchun, agar o'quvchilar qanday gapirishni o'rganmasalar yoki lingafon sinfida gapirish imkoniga ega bo'lmasalar, ular tez orada ishtiyoqini yo'qotishi va o'rganishga qiziqishini yo'qotishi mumkin.⁶¹ Boshqa tomondan, agar to'g'ri mashg'ulotlar to'g'ri yo'l bilan o'rgatilsa, sinfda nutq so'zlash juda qiziqarli bo'lib, o'quvchilarning umumiy motivatsiyasini oshiradi va ingliz tili sinfini qiziqarli va dinamik joyga aylantirishi mumkin. Kundalik hayotimizda ko'pchiligimiz yozganimizdan ko'ra ko'proq gapiramiz, lekin ko'p ingliz o'qituvchilari hali ham dars vaqtlarining ko'p qismini o'qish va yozish amaliyotiga sarflashadi, deyarli gapirish va tinglash qobiliyatlarini e'tiborsiz qoldiradilar.

Sinfdagi muloqot o'qitishda o'rganish maqsadiga erishish jarayoni juda muhimdir. Bu nafaqat aniqlik, balki ravonlikdir. o'qitish jarayonida yaxshi muloqot

⁵⁹ Kayumova Sh.K. Effective methods of teaching speaking in primary schools, Tashkent, 2018. 121-bet

⁶⁰ Kayumova Sh.K. Effective methods of teaching speaking in primary schools, Tashkent, 2018. 130-bet

⁶¹ Svetlana Korovina, Anna Pushkina, Liudmila Krivoshlykova. Interactive methods in developing young learners' speaking skills. Peoples' Friendship University of Russia, Moscow: Russia, 2019. 50-bet

qilish. Sinfda ingliz tilida gapirishni qo'llang, shuning uchun bu odatiy holdir. Nutqni o'rgatish maqsadi esa o'rganish orqali erishiladi.

Bolalar, o'smirlar va kattalar ba'zan barqaror, rasmiy qiyinchiliklardan qo'rqishadi

katta guruhlar oldida nutq so'zlash. O'qituvchilar ishora qilib, haqiqiy bo'lmagan qo'rquvni kamaytirishga yordam berishlari mumkin. Ular odamlar orasida qanchalik keng tarqalgan va ular bilan nima qilish kerak. Ular ham yordam berishi mumkin sinfda do'stona muhitni saqlash va ta'minlash orqali bunday qo'rquvni kamaytirish talabalarining yolg'iz yoki boshqa bir talaba bilan, keyin esa undan oldin mashq qilish imkoniyatlari tobora kattaroq guruhlar. Shunday qilib, talabalar tengdoshlari oldida gapirishni mashq qilishlari mumkin. O'quvchilar ma'lumotlarni taqdim etish, savollarga javob berishni mashq qilishlari va guruh muhokamalarini o'tkazish mumkin. Tez-tez sinfda taqdimotlar va muhokamalar o'tkazish o'qituvchilar muammolarni tashxislash va bartaraf etish uchun imkonini beradi. O'quvchilar o'z maqsadlarini taqdim etish va o'z taraqqiyotini baholash sozlash orqali o'rganishdan foyda olishlari mumkin.⁶²Kuzatish malakali ma'ruzachilar o'quvchilarga shunday maqsadlar qo'yishda yordam berishi mumkin. Bunday usullarda og'zaki taqdimotni mashq qilish mumkin talabalarining tashvishlarini kamaytiradi, shu bilan birga dars mavzuni o'rganishga yordam beradi. O'quvchilar qo'rqinchli va xavotirli bo'lish ehtimoli kamroq va agar shunday bo'lsa, yaxshi natijalarga erishish ehtimoli ko'proq ular yaxshi tayyorlangan. Mavzuni masala, tegishli tashkil etish va taqdimotni takrorlash, chuqur o'zlashtirish orqali tayyorgarlikni kuchaytirish mumkin.

Gapirishni o'rgatish tamoyillari:

- Ravonlik va aniqlikka e'tibor qarating (dars/faoliyat maqsadiga qarab)
- Talabalarining maqsad va qiziqishlaridan kelib chiqqan holda, ichki motivatsiya usullaridan foydalaning
- Ma'noli kontekstda haqiqiy tildan foydalaning
- Tegishli fikr-mulohaza va tuzatishlarni taqdim eting
- Tinglash va gapirish o'rtasidagi tabiiy aloqani optimallashtirish
- Talabalarga og'zaki muloqotni boshlash imkoniyatini bering
- Gapirish strategiyasini ishlab chiqish⁶³

Aniqlik - bu o'quvchilar nutqining odamlar maqsadli tildan foydalanganda aytgan so'zlariga qanchalik mos kelishidir. Ravonlik - bu so'zlashuvchilarning tilni tez va ishonchli tarzda, ozgina ikkilanishlar yoki g'ayritabiiy pauzalar, noto'g'ri boshlashlar, so'zlarni qidirish va hokazolar bilan ishlatish darajasi. Hozirgi interaktiv til o'rgatishimizda biz grammatik ko'rsatkichlar yoki talaffuz bo'yicha maslahatlardan foydalanmaydigan interaktiv mashg'ulotlarga osongina o'tishimiz mumkin. Tilga asoslangan aniqlikka e'tibor qaratishdan tortib, o'zaro ta'sir, ma'no va ravonlikka

⁶² Khojikulov Sh.K. Principles of teaching speaking skills. Uzbekistan State World Languages University, Tashkent, 2021. 22-bet

⁶³ Svetlana Korovina, Anna Pushkina, Liudmila Krivoshlykova. Interactive methods in developing young learners' speaking skills. Peoples' Friendship University of Russia, Moscow: Russia, 2019. 31-bet

e'tibor qaratishgacha bo'lgan bir qator o'quvchilar ehtiyojlarini yodda tutishimiz kerak. Jigsaw guruhi texnikasini bajarayotganda, o'yin o'ynaganingizda yoki ekologik inqirozni hal qilish yo'llarini muhokama qilganingizda, vazifalaringiz lingvistik (tilga asoslangan) maqsadga ega ekanligiga ishonch hosil qilinadi va o'quvchilarning qurilish bloklarini idrok etish va ulardan foydalanishga yordam berish imkoniyatidan foydalaniladi. Shu bilan birga, o'quvchilaringizni jonsiz, takroriy mashqlar bilan o'limga zeriktirilmaydi.⁶⁴ Yuqorida aytib o'tilganidek, har qanday burg'ulashni iloji boricha mazmunli qiling. Agar o'qituvchi og'zaki nutqidagi xatolarini tuzatish uchun doimo ularni to'xtatib tursa, talaba ravonlikni rivojlantira olmaydi. O'qituvchilar talabalarga ravonlik o'rgatish amaliyotini berishlari va xato qilish yangi tilni o'rganishning tabiiy qismi ekanligini tushunishlari kerak.

Har doim o'quvchilarning asosiy maqsad va manfaatlariga, ularning bilimiga, maqomga, kompetensiya va avtonomiyaga erishishga bo'lgan ehtiyoji va "o'zlari bo'lishi mumkin bo'lgan hamma narsa bo'lish" uchun murojaat qilishga harakat qiling. Hatto o'sha texnikalarda ham talabalarni ekstazga yubormang, ularga faoliyat ularga qanday foyda keltirishini ko'rishga yordam bering. Ko'pincha talabalar nima uchun biz ulardan ba'zi narsalarni qilishni so'rashimizni bilishmaydi, odatda ularga aytib berish to'lanadi.

Mazmunli shovqinni davom ettirish oson emas. Biz hammamiz, aytaylik, ajratilgan kichik grammatik mashqlarni bajarish vasvasasiga berilib ketamiz, bu erda biz xonani aylanib chiqamiz va talabalarni birma-bir to'g'ri javobni tanlashga chaqiramiz. Haqiqiy kontekst va mazmunli o'zaro ta'sirni yaratish uchun energiya va ijodkorlik talab etiladi, ammo o'qituvchining resurs materiallari ombori yordamida buni amalga oshirish mumkin.

Ko'pgina holatlarida o'quvchilar foydali lingvistik fikr-mulohazalar uchun o'qituvchiga to'liq bog'liqdirlar. ESL holatlarida, ular sinfdan tashqarida ham bunday fikr-mulohazalarni olishlari mumkin, ammo shunday bo'lsa ham, siz katta foyda keltira olasiz. Ingliz tilidagi bilimingizdan foydalanib, hozirgi vaqtga mos keladigan tuzatuvchi fikr-mulohazalarni kiritish muhimdir.⁶⁵

Nutqni o'z ichiga olgan ko'plab interaktiv texnikalar, albatta, tinglashni ham o'z ichiga oladi. Ushbu ikki qobiliyatni birlashtirish imkoniyatlarini boy bermang. Ehtimol, siz nutq maqsadlariga e'tibor qaratayotganingizda, tinglash maqsadlari tabiiy ravishda mos kelishi mumkin va ikkala ko'nikma bir-birini mustahkamlashi mumkin. Tilni ishlab chiqarish ko'nikmalari ko'pincha tushunish orqali boshlanadi.

Odatda sinfdagi o'zaro munosabatlarning yaxshi qismi o'qituvchining tilni boshlashi bilan tavsiflanadi. Biz savollar beramiz, yo'l-yo'riq beramiz va ma'lumot beramiz va talabalar faqat "gapishganda gapirishga" shart qo'yiladi. Og'zaki muloqot

⁶⁴ Khojikulov Sh.K. Principles of teaching speaking skills. Uzbekistan State World Languages University, Tashkent, 2021. 23-bet

⁶⁵ Svetlana Korovina, Anna Pushkina, Liudmila Krivoshlykova. Interactive methods in developing young learners' speaking skills. Peoples' Friendship University of Russia, Moscow: Russia, 2019. 33-34bet

kompetensiyasining bir qismi suhbatni boshlash, mavzularni belgilash, savollar berish, suhbatni nazorat qilish va mavzuni o'zgartirish qobiliyatidir.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Kayumova Sh.K. Effective methods of teaching speaking in primary schools, Tashkent, 2018.
2. Khojikulov Sh.K. Principles of teaching speaking skills. Uzbekistan State World Languages University, Tashkent, 2021.
3. Svetlana Korovina, Anna Pushkina, Liudmila Krivoshlykova. Interactive methods in developing young learners' speaking skills. Peoples' Friendship University of Russia, Moscow: Russia, 2019.